

Folkhälsomyndigheten

Metodbeskrivning för Swelogs befolkningsundersökning om spel och hälsa 2015

BINDNINGAR OCH JÄV

För Folkhälsomyndighetens egna experter och sakkunniga som medverkat i rapporter bedöms eventuella intressekonflikter och jäv inom ramen för anställningsförhållandet.

När det gäller externa experter och sakkunniga som deltar i Folkhälsomyndighetens arbete med rapporter kräver myndigheten att de lämnar skriftliga jävsdeklarationer för potentiella intressekonflikter eller jäv. Sådana omständigheter kan föreligga om en expert t.ex. fått eller får ekonomisk ersättning från en aktör med intressen i utgången av den fråga som myndigheten behandlar eller om det finns ett tidigare eller pågående ställningstagande eller engagemang i den aktuella frågan på ett sådant sätt att det uppkommer misstanke om att opartiskheten inte kan upprätthållas.

Folkhälsomyndigheten tar därefter ställning till om det finns några omständigheter som skulle försvåra en objektiv värdering av det framtagna materialet och därmed inverka på myndighetens möjligheter att agera sakligt och opartiskt. Bedömningen kan mynna ut i att experten kan anlitas för uppdraget alternativt att myndigheten föreslår vissa åtgärder beträffande expertens engagemang eller att experten inte bedöms kunna delta i det aktuella arbetet.

De externa experter som medverkat i framtagandet av denna rapport har inför arbetet i enlighet med Folkhälsomyndighetens krav inlämnat deklARATION av eventuella intressekonflikter och jäv. Folkhälsomyndigheten har därvid bedömt att omständigheter som skulle kunna äventyra myndighetens trovärdighet inte föreligger. Jävsdeklarationerna och eventuella kompletterande dokument utgör allmänna handlingar som normalt är offentliga. Handlingarna finns tillgängliga på Folkhälsomyndigheten.

Denna titel kan beställas från:

Folkhälsomyndighetens publikationsservice,

e-post: publikationsservice@folkhalsomyndigheten.se.

Den kan även laddas ner från: www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material

Citera gärna Folkhälsomyndighetens texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Folkhälsomyndigheten, 2017.

Artikelnummer: 00145-2017

Grafisk produktion: ETC Kommunikation AB.

Förord

För att öka kunskapen om spelande och spelproblem påbörjade Statens folkhälsoinstitut, nuvarande Folkhälsomyndigheten, den fleråriga befolkningsstudien Swedish longitudinal gambling study (Swelogs) 2008 på uppdrag av regeringen. 2015 genomfördes en uppföljande mätning med ett nytt urval ur befolkningen. I den här skriften beskriver vi hur datainsamlingen gått till, hur frågeformuläret utformats, hur svarsfrekvenserna blev och hur svarsdata viktats. Resultaten från undersökningen har rapporterats vid seminarier och finns publicerade i faktablad och tabellsammanställningar på Folkhälsomyndighetens webbplats.

Skriften vänder sig till tjänstemän, beslutsfattare, forskare, journalister och andra som vill veta hur Swelogs befolkningsundersökning 2015 genomfördes. Den kan också användas av personer i lokala, regionala och nationella organisationer som själva arbetar med att kartlägga spelande och spelproblem i olika befolkningsgrupper.

Texten är skriven av Ulla Romild, utredare vid enheten för spelprevention och ANDT-uppföljning, och granskad av Sylvia Olofsson, utredare vid samma enhet.

Folkhälsomyndigheten, maj 2017

Anna Jansson

Enhetschef för hälsofrämjande levnadsvanor och spelprevention

Innehåll

Förkortningar	5
Ordlista	6
Sammanfattning	7
Summary	8
Methods used in the Swelogs national survey on gambling and health 2015	8
Sampling	8
Fieldwork	9
Response	9
Topics covered and instruments used	11
Calibration weights	12
Bakgrund	13
Datainsamling	13
Urval	13
Upplägg	15
Fältarbete	16
Telefonintervjuer	16
Postenkäter	17
Svarsfrekvens	17
Frågeformulär	26
Mätinstrument och index	26
Spelformer och speltyper	26
Spelproblem	31
Tankar om spel	33
Psykisk hälsa	34
Riskfyllt alkoholbruk	35
Internt bortfall	36
Viktning	39
Referenser	42
Bilaga	44

Förkortningar

AUDIT	Alcohol Use Disorder Identification Test, mätinstrument för alkoholberoende
AUDIT C	Kortversion av AUDIT, mätinstrument för riskfyllt alkoholbruk
ISO	Internationella standardiseringsorganisationen
JAS	Jonsson-Abbott Scale, mätinstrument för tidiga riskfaktorer för spelproblem
K6	Kessler 6, mätinstrument för psykisk ohälsa
NODS	The National Opinion Research Center DSM-IV Screen for Gambling Problems, mätinstrument för spelproblem
NODS-CLIP	NODS – Loss of Control, Lying and Preoccupation, mätinstrument för spelproblem
OSU	Obundet slumpmässigt urval, urvalsprincip där alla individer har lika stor sannolikhet att komma med i ett urval och alla kombinationer av individer är möjliga
PGSI	Problem Gambling Severity Index, mätinstrument för spelproblem
P_k	Risk för spelproblem (där risken definierats som PGSI = 1, eller mer)
RTB	Registret över totalbefolkningen
SCB	Statistiska centralbyrån
Swelogs	Swedish Longitudinal Gambling Study

Ordlista

Huvudundersökning: Den huvudsakliga delen av undersökningen som genomfördes med samma metoder som Swelogs befolkningsundersökning 2008/2009. Telefonintervju användes som primär mätmetod.

Obundet slumpmässigt urval (OSU): Typ av urval där alla individer i en population har samma sannolikhet att väljas och alla kombinationer av individer är möjliga.

Pilotundersökning: Mindre del av undersökningen där webbenkät användes som primär mätmetod.

Stratifierat urval: Typ av urval där individerna först delas in i delgrupper (stratum) ur vilka individurvalen sedan görs.

Svarsfrekvens: Andelen av urvalet som deltar i mätningen.

Sammanfattning

Befolkningsundersökning om spel om pengar och hälsa 2015 genomfördes inom ramen för Folkhälsomyndighetens fleråriga befolkningsundersökning om spel om pengar och hälsa Swedish longitudinal gambling study (Swelogs). Undersökningen besvarades av 9 420 personer i åldern 16–84 år som är bosatta i Sverige. De utgör 45 procent av de 21 000 personer som valdes slumpmässigt ur Registret över totalbefolkningen. Den vägda svarsfrekvensen motsvarar 52 procent.

Statistiska centralbyrån (SCB) ansvarade för datainsamlingen. 18 000 personer var utvalda till huvudundersökningen som genomfördes med telefonintervjuer som primär insamlingsmetod. De som inte gick att nå via telefon fick postenkäter med två påminnelser, där en ny enkät ingick i den andra påminnelsen. Ytterligare 3 000 personer ingick i en pilotstudie. De fick först inbjudan att delta i undersökningen via en webbenkät och därefter kontaktades de via telefon. Postenkäter gick ut till de som varken besvarat webbenkäten eller gått att nå via telefon. Pilotstudien hade 3 procentenheter högre svarsfrekvens än huvudundersökningen. Webbenkäten och telefonintervjuerna genomfördes september–december 2015. De sista postenkäterna kom in i mars 2016.

Frågeformuläret omfattade frågor om spelande, spelproblem, tv- och datorspel, hälsa, sysselsättning, hushållets sammansättning och livshändelser under de senaste 12 månaderna. Svaren kompletterades med registerinformation från SCB.

Svarsbortfallet var i genomsnitt 4,6 procent per fråga och i genomsnitt 2,6 procent per fråga sett till de frågor som ställdes till alla. Det största svarsbortfallet fanns i postenkäterna där i genomsnitt en femtedel (19 procent) av svaren saknades.

De resultat som presenteras är beräknade med hjälp av kalibreringsvikter som kompenserar för olika urvalssannolikheter och olika grad av bortfall i olika delar av befolkningen.

Summary

Methods used in the Swelogs national survey on gambling and health 2015

The Swelogs population survey on gambling and health conducted in 2015 aimed to describe gambling and how gambling problems affect the lives of people in Sweden today and to describe any changes since the previous Swelogs prevalence study conducted in 2008/2009 (1). We also wanted to study how gambling is connected to other areas in human life, such as social relations, general health, and family situation to mention a few. The results are important for strategies to prevent the development of gambling problems.

The study was carefully designed to enable comparisons with the previous Swelogs prevalence study from 2008/2009.

Sampling

A stratified random sample of 21,000 individuals aged 16–84 years was drawn from the register of the total population.

The frame population aged 20–84 years was cross-classified by age group, gender, and the probability of a person having gambling problems (p_k), which is a derived variable estimated in a regression model with data from the fourth data collection in the Swelogs longitudinal track and calculated from official register information. Unemployment, receiving social welfare, and single civil status were associated with higher probability of a gambling problem, while living in a household with children was associated with lower levels of gambling problems. Thirty strata were constructed by cross-classifying three levels of probability of gambling problems, five age groups (20–24, 25–39, 40–54, 55–69, and 70–84 years), and gender. The sampling strategy involved assigning higher sampling probabilities for young people and people with higher probabilities of gambling problems while maintaining equal numbers of males and females and a minimum of 200 persons from each strata. A stratified random sample of 17,000 individuals was selected. Another 4,000 individuals aged 16–19 years were drawn by simple random sampling because the data used to estimate the model for p_k only contained information for persons aged 22 or older. Furthermore, the registers used to calculate individual estimates only have a few observations for people under 20 years of age for the variables used in the calculation.

Fieldwork

Data collection was carried out through Statistics Sweden. For the main part of the survey (n = 18,000), telephone interviews were used as the primary method and postal questionnaires were used to follow up on those who could not be reached by telephone.

The remaining 3,000 individuals were first invited to participate in the study through a web survey. Telephone interviews were then used as a secondary method and postal questionnaires were used to follow up on those who did not respond on the web and could not be reached by telephone.

A pre-notification letter was sent to the residential addresses of the selected individuals a few days ahead of the telephone interview phase in the main study. The letter explained the purpose of the study and included information about the intention to combine response data with data from official registers. Participation in the study was then regarded as informed consent to include register data. The letter was available in 16 different languages in addition to Swedish. Incentives to motivate the subjects were not used.

Information about the selected sample was sent to a telecom operator for manual and machine-assisted matching of numbers, yielding landline subscriptions and/or mobile phone numbers for 73 percent of the sample. Special letters asking for telephone numbers were then sent to those for which no known number was identified in the initial process. In addition, further tracking in the event of returned mail and for individuals not reached after five attempts was conducted.

The average length of the interviews was 15 minutes in the main study and 23 minutes in the pilot study. The postal questionnaire covered 20 pages. A reminder was sent eight days after the questionnaire to those who had not yet replied. A new questionnaire was sent as a second reminder after an additional nine days. Information from the postal questionnaires was scanned.

Primary fieldwork with the web survey and telephone interviews lasted from September to December 2015. Postal questionnaires were collected until March 2016.

Response

The response rate was 44 percent in the main study and 48 percent in the pilot study for an overall response rate of 45 percent. The response rate in the pilot study, where the individuals were invited to participate through a web survey as the primary method, was significantly higher than the response rate in the main study.

Only completed web surveys were registered. People responding through the web survey were older with longer education and higher income compared to other respondents.

The weighted response rate, when calibration weights compensating for varying sampling probabilities and non-response were used, was estimated to be 52 percent.

Table 1. Response frequency

		Number	Procent	
			Of gross sample	Of net sample
Sample	Gross sample	21,000		
	Unable to participate	627	3.0	
	Over coverage	525	2.5	
	Net sample	19,848		
Response	Telephone interview	7,118	33.4	35.9
	Postal questionnaire	1,694	8.1	8.5
	Web survey	608	2.9	3.1
	Total response	9,420	44.9	47.5
Non response	Interrupted telephone interviews	163	0.8	0.8
	Refused	3,858	18.4	19.4
	Non contact	6,406	30.5	32.3

The overall response rate was lower in the high-probability risk strata but varied by gender and age. The lowest response rate (30 percent) was among women aged 70–84 years with high probability of gambling problems, and the highest (66 percent) was among women aged 55–69 years with low probability of gambling problems.

ITEM NON-RESPONSE

Item non-response, including ‘don’t know’ and ‘refused’, varied between 0 and 25 percent. The two responses were on average 4.6 percent when all questions are regarded and 2.6 percent for questions asked to everybody.

Item non-response was more severe in the postal questionnaires, with 19 percent in total. It was 7 percent in the web questionnaires and 2 percent in the telephone interviews.

Topics covered and instruments used

GAMBLING PARTICIPATION

Gambling participation was measured in two steps. Initial screening questions on past year's and lifetime gambling on horses, bingo, number games, sports, lotteries, gaming machines, poker, or casino games were followed by more detailed questions on past year gambling based on the answers to the screening questions. For each main gambling form, follow-up questions concerning participation in specific types of activities during the past 12 months and time and money spent during the past 30 days were asked.

Online gambling was measured as online participation in any type of gambling included in the follow-up questions on gambling participation.

PROBLEM GAMBLING

The Canadian Problem Gambling Severity Index (PGSI) (2) was used to measure problem gambling in the past year. It was administered to all Past Year gamblers. Non-response on a PGSI item was coded as 0.

The NODS CLiP 2 was used to measure lifetime problem gambling. It was administered to all Lifetime gamblers.

Questions on gambling problems among friends and family were administered to all respondents, and Past Year gamblers were asked about their own gambling problems and help-seeking in the past year.

OTHER GAMBLING-RELATED ISSUES

Questions concerning the first gambling experience ever were administered to all Lifetime gamblers.

A block of questions on thoughts about gambling constructed by Abbott and Jonsson (the JAS) was administered to all Past Year gamblers. The instrument is intended to identify early signs of forthcoming problems. The items of the instrument are of Likert type with a 7-step response scale ranging from 'Not at all' to 'Completely'. Past Year gamblers were also asked about their largest winning in the past year and gambling during working/school hours.

TV AND COMPUTER GAMING AND GAMING ON GAMBLING-TYPE GAMES WITHOUT MONEY

A screening question on TV and computer gaming was included and followed by more detailed questions on specific types of games.

A screening question on online gaming and on gambling-type games without staking money was also followed by more detailed questions.

HEALTH ISSUES

General health was measured through one general question, and the respondents were also asked about their general happiness. The Kessler-6 (4) was used to assess mental health in the past 30 days. There were also questions concerning experienced violence or threats of violence in the past 12 months.

Risky alcohol habits were assessed through a short version of AUDIT (5) adopted from the Swedish National Public Health Survey.

DEMOGRAPHICS AND LIFETIME ISSUES

A large number of demographic variables were added to the response dataset from official statistics gathered by Statistics Sweden, with informed consent from the respondents.

A partial list of added information included age, gender, place of residence, origin of the person him/herself and both parents, education, income, employment status, children, household size, wealth, and debts.

The questionnaire included questions on employment status, household size, and life events, such as death of someone close, divorce, marriage or new relation, and changes in working conditions, living conditions, and so on in the past 12 months.

Calibration weights

Calibration weights based on population register information compensating for sample bias and non-response bias were used for all prevalence estimations. Gender, age, being born in a Nordic country, level and branch of education, income, family type, employment status, and unemployment affected the value of the weights.

The weights were created to adjust estimates at the population level. They were also transformed to permit analysis based on the actual number of respondents. The range for the transformed weights was 0.0156–6.89. The unequal weighting effect was 2.15.

N.B. The title of the publication is translated from Swedish, however no full version of the publication has been produced in English.

Bakgrund

För att öka kunskapen om spelande och spelproblem påbörjade Statens folkhälsoinstitut, nuvarande Folkhälsomyndigheten, den fleråriga befolkningsstudien Swedish longitudinal gambling study (Swelogs) 2008 på uppdrag av regeringen. 2015 genomfördes en uppföljande mätning med ett nytt urval ur befolkningen. Swelogs prevalensstudie 2015 beskriver spelandet och betydelsen av spelproblem för människor i Sverige i dag och hur spelandet har förändrats sedan Swelogs-mätningen 2008/2009 (1). Syftet är också att beskriva hur spel om pengar hänger samman med andra områden i människors liv såsom sociala relationer, allmän hälsa och familjesituation. Resultaten kan användas för att utveckla metoder som förebygger spelproblem.

Datainsamling

Statistiska centralbyrån (SCB) ansvarade för datainsamlingen.

Urval

Urvalet till undersökningen bestod av ett stratifierat urval av 21 000 personer i åldern 16–84 år från Registret över totalbefolkningen (RTB).

Befolkningen 20–84 år delades in i 30 olika stratum efter ålder, kön och sannolik risk för spelproblem (p_k) enligt tabell 1. Riskberäkningen är gjord enligt en logistisk modell som skattats med hjälp av data från den senaste mätningen i Swelogs longitudinella studie, som genomfördes 2014. Den beroende variabeln, Risk för spelproblem, definierades som värdet ett för den som hade 1 eller mer enligt Problem Gambling Severity Index (PGSI) (2), annars noll. De oberoende variablerna var arbetslöshet, förekomst av socialbidrag, civilstånd och hemmavarande barn.

Befolkningen i åldrarna 16–19 år stratifierades inte. Detta beror delvis på att modellen för riskberäkning gjordes för personer 22 år och uppåt. Dessutom finns inte särskilt mycket registerinformation för tonåringar för de variabler som användes i modellen för att beräkna risk för spelproblem.

Tabell 1. Befolkningen 16–84 år sista juni 2015 indelad efter sannolik risk för spelproblem, kön och ålder

Population	Kön	Åldersgrupper						Totalt 20–84 år
		16–19 år	20–24 år	25–39 år	40–54 år	55–69 år	70–84 år	
$p_k \leq 0,04$	man		2 041	49 411	76 250	358 302	328 755	814 759
	kvinnor		5 351	47 398	92 043	403 710	277 050	825 552
$0,04 < p_k \leq 0,1$	man		241 720	765 232	835 419	460 556	191 439	2 494 366
	kvinnor		242 692	759 557	796 568	425 994	306 548	2 531 359
$p_k > 0,1$	man		87 174	142 793	75 870	44 496	4 264	354 597
	kvinnor		63 827	108 875	70 235	37 283	7 061	287 281
	Totalt	410 840	642 805	1 873 266	1 946 385	1 730 341	1 115 117	7 718 754

Totalt 4 000 personer i åldrarna 16–19 år valdes genom ett obundet slumpmässigt urval (OSU). I åldrarna 20–84 år valdes 17 000 personer med varierande urvals-sannolikheter, där personer med högre sannolik risk för spelproblem och yngre personer hade högre urvalssannolikheter samtidigt som det skulle vara minst 200 personer i varje stratum. I varje grupp med samma ålder och p_k -värde valdes lika många män som kvinnor. Det slutliga urvalet redovisas i tabell 2.

Tabell 2. Antal utvalda personer i respektive stratum

Urval	Kön	Åldersgrupper						Totalt 20–84 år
		16–19 år	20–24 år	25–39 år	40–54 år	55–69 år	70–84 år	
$p_k \leq 0,04$	man	2 107	200	203	207	252	237	1 099
	kvinnor	1 893	201	203	208	252	237	1 101
$0,04 < p_k \leq 0,1$	man		378	651	890	753	480	3 152
	kvinnor		377	650	889	752	480	3 148
$p_k > 0,1$	man		922	1 172	1 008	866	283	4 251
	kvinnor		922	1 171	1 007	866	283	4 249
		4 000	3 000	4 050	4 209	3 741	2 000	21 000

Upplägg

Så mycket som möjligt av studieupplägget är kopierat från Swelogs befolkningsundersökning 2008/2009 för att underlätta jämförelser mellan studierna. Den huvudsakliga datainsamlingen 2008/2009 genomfördes genom telefonintervjuer, och postenkäter användes som uppföljning till de som inte gick att nå via telefon. Samma metod användes för huvuddelen (18 000 personer) av urvalet 2015.

Totalt 3 000 personer valdes slumpmässigt ut från urvalet för att bilda en pilotgrupp. Personerna i pilotgruppen fick först erbjudande om att delta i undersökningen via en webbenkät och kontaktades därefter via telefon om de inte svarat via webbformuläret. Postenkäter användes som uppföljning till de som varken svarat via webben eller gått att nå via telefon.

För det slutliga urvalet genomfördes en identitetskontroll för att rensa bort avlidna personer eller andra som inte längre ingår i befolkningen.

I RTB saknas uppgifter om telefonnummer. SCB samarbetar dock med en telekomoperatör som matchar personnummer med telefonnummer via en kombination av automatiserade och manuella metoder. Det gick därmed att hitta fasta telefonnummer och/eller mobilnummer till 73 procent av personerna i urvalet. Denna andel är något lägre än genomsnittet för urval ur RTB. Skillnaden beror troligtvis på att urvalet styrts till högre andelar i vissa grupper såsom grupper med högre sannolik risk för spelproblem och yngre personer, som kan vara mer benägna att byta telefonnummer ofta eller använda telefonnummer som inte är sökbara.

De som saknade kända telefonnummer efter matchningsprocessen fick särskilda telefonkontaktbrev. Dessa brev kunde besvaras skriftligt i bifogade svarskuvert eller via telefon till SCB. Utöver detta gjorde specialiserade intervjuare ytterligare sökningar av telefonnummer i olika källor.

Intervjuerna i huvudstudien med det traditionella upplägget genomfördes av en av SCB:s underleverantörer, med undantag för ett antal intervjuer som genomfördes med hjälp av tolk. Intervjuerna som inte kunde genomföras på svenska gjordes via SCB:s språkspecialiserade intervjuare eller med hjälp av professionella tolkar.

Telefonintervjuerna i pilotstudien genomfördes av SCB:s egna intervjuare.

Fältarbete

Telefonintervjuer

Fältarbetet delades in i tre faser för intervjuer, där fas a i huvudundersökningen och fas c (pilotundersökningen) överlappade varandra.

Tabell 3. Fältarbetsperioder för telefonintervjuerna

Fas	Urvalsgrupp	Tidsperiod	Urvalsstorlek
a	Huvudundersökning	2015-09-23 - 2015-11-09	8 928
b	Huvudundersökning	2015-11-10 - 2015-12-22	8 930
c	Pilotundersökningen	2015-09-21 - 2015-10-31	3 000

Pilotundersökningen (fas c) inleddes med två veckor för svar via webben. Telefonintervjuerna i fas c påbörjades 5 oktober 2015, och fram till 31 oktober gick det att svara via webben för den som så önskade.

SCB skickade ut informationsbrev om undersökningen några dagar innan respektive insamlingsfas inleddes. I brevet fanns det information om undersökningen och kontaktinformation till SCB för frågor om datainsamlingen och till Folkhälsomyndigheten för frågor om undersökningen i stort. Informationsbrevet fanns också tillgängligt på www.folkhalsomyndigheten.se där det gick att läsa på ytterligare 16 språk, varav 5 är de nationella minoritetsspråken.

Folkhälsomyndigheten utbildade intervjuarna hos underleverantören respektive SCB om olika sorters spel om pengar. Vid dessa tillfällen gick man också igenom frågeformuläret och diskuterade eventuella oklarheter i formuleringar eller svarsalternativ.

Totalt 45 intervjuare genomförde intervjuerna i huvudstudien. Den genomsnittliga intervjutiden var 16 minuter i fas a och 14 minuter i fas b. Intervjuerna i pilotstudien (fas c) genomfördes av 22 intervjuare. Den genomsnittliga intervjutiden var 23 minuter i fas c. I pilotfasen hade en hel del personer redan besvarat undersökningen via webben och det kan till viss del förklara skillnaden i intervjutid.

Det var frivilligt att delta i undersökningen, och den som deltog kunde välja att avstå från att svara på vissa frågor. De som deltog i undersökningen fick ingen ersättning för detta.

VALIDERING

SCB följer kvalitetskraven för ISO-standard, vilka bland annat föreskriver att minst 5 procent av de genomförda intervjuerna ska valideras.

Intervjufaserna validerades på två olika sätt. I huvudundersökningen fick hälften av de intervjuade en kort postenkät där den första frågan gällde huruvida personen blivit intervjuad om sina spelvanor av SCB:s underleverantör någon gång under den senaste tiden. Svarsfrekvensen i valideringsstudien var 40 procent (1 346 av 3 354), vilket motsvarar 7 procent av urvalet och 20 procent av de intervjuade. Av dessa var det 89 personer som svarade att de inte hade blivit intervjuade, men huvudparten svarade ja på frågan.

Pilotundersökningen validerades genom att 31 inspelade samtal (5,3 procent av intervjuerna) avlyssnades och analyserades. I de fall samtal spelades in hade de intervjuade godkänt det. Granskningen av samtalen ledde inte till någon åtgärd.

Postenkäter

De som inte gått att nå via telefon och de som bett att få svara på papper i stället för via telefon fick postenkäter utskickade ett par veckor efter det att telefonintervjuerna avslutats. Två veckor efter det första utskicket skickades en påminnelse till de som inte svarat, och ytterligare tio dagar senare skickades en andra påminnelse. De som fick den andra påminnelsen fick också ett nytt frågeformulär tillsammans med denna.

För fas a och c skickades enkäterna ut 24 november 2015. Postenkäterna för fas b gick ut i början av 2016. Datainsamlingen avslutades i mars 2016.

Svarsfrekvens

Den första befolkningsundersökningen om spel och hälsa inom Swelogs genomfördes 2008/2009. Då var urvalet 15 000 personer ur RTB, varav 8 165 personer deltog.

Det motsvarar 54 procent av urvalet, eller 57 procent om vi tar bort de som var förhindrade att delta på grund av sjukdom, längre utlandsvistelse eller liknande och de som utgjorde så kallad övertäckning, det vill säga inte tillhörde populationen. När det gäller urval från RTB består övertäckningen av personer som avled eller flyttade från Sverige mellan urvalet och undersökningsdatumet. Liksom i undersökningen 2015 var urvalet 2008 ett stratifierat urval. Den vägda svarsfrekvensen för den undersökningen var 62 procent, det vill säga i förhållande till hur den hade blivit om vi gjort ett helt obundet slumpmässigt urval.

I mätningen 2015 svarade 9 420 personer, vilket är 45 procent av de 21 000 utvalda, eller 47 procent av nettourvalet, det vill säga urvalet förutom övertäckning och de som var förhindrade att delta. Den vägda svarsfrekvensen var 52 procent. Den är beräknad för bruttourvalet minus övertäckningen. (Läs mer om detta nedan i avsnittet om viktning.)

Svarsfrekvensen, såväl den ovägda som den vägda, minskade alltså med ungefär tio procentenheter jämfört med undersökningen 2008/2009.

Tabell 4. Svarsfrekvens

		Antal	Procent	
			Av bruttourval	Av nettourval
Urval	Ursprungligt urval (Bruttourval)	21 000		
	Förhindrade att delta	627	3,0	
	Övertäckning	525	2,5	
	Nettourval	19 848		
Svarande	Telefonintervju	7 118	33,4	35,9
	Postenkät	1 694	8,1	8,5
	Webbenkät	608	2,9	3,1
	Totalt	9 420	44,9	47,5
Bortfall	Deltog, men avbröt intervjun	163	0,8	0,8
	Ville inte delta	3 858	18,4	19,4
	Ingen kontakt	6 406	30,5	32,3

De allra flesta som sa ja till att bli intervjuade per telefon fullföljde intervjun, men 163 intervjuer avslutades så tidigt att vi valde att plocka bort dem. Två personer som avbröt telefonintervjun skickade sedan in ifyllda postenkäter.

För att vi skulle kunna använda svaren i undersökningen ville vi att de som spelat under senaste året hann besvara frågorna i vårt mätinstrument för spelproblem (PGSI) och att de som inte spelat skulle vara med fram till blocket med hälsofrågor.

Svaren för webbenkäterna registrerades endast för de som gick igenom hela enkäten. En postenkät hade så orimliga svar att vi valde att ta bort den.

Andelen som svarade var som lägst 30 procent (kvinnor 70–84 år med $p_k > 0,1$ och män 40–54 år med $p_k > 0,1$) och som högst 66 procent (kvinnor 55–69 år, $p_k \leq 0,04$). I tabellen är stratum med svarsfrekvenser över 50 procent markerade med mörkgrönt. Stratum med svarsfrekvenser under 40 procent är markerade med ljusrött.

Tabell 5. Svarsfrekvens i olika stratum, antal och procent

		Åldersgrupper						
Sannolik risk för spelproblem	Kön	16-19 år	20-24 år	25-39 år	40-54 år	55-69 år	70-84 år	Totalt 20-84 år
$p_k \leq 0,04$	man	1 097 (52 %)	77 (39 %)	91 (45 %)	100 (48 %)	162 (64 %)	136 (57 %)	566 (52 %)
	kvinnor	1 002 (53 %)	83 (41 %)	95 (47 %)	118 (57 %)	167 (66 %)	125 (53 %)	588 (53 %)
$0,04 < p_k \leq 0,1$	man		166 (44 %)	327 (50 %)	430 (48 %)	380 (50 %)	256 (53 %)	1 559 (49 %)
	kvinnor		167 (44 %)	325 (50 %)	481 (54 %)	421 (56 %)	225 (47 %)	1 619 (51 %)
$p_k > 0,1$	man		361 (39 %)	371 (32 %)	307 (30 %)	322 (37 %)	95 (34 %)	1 456 (34 %)
	kvinnor		338 (37 %)	390 (33 %)	363 (36 %)	357 (41 %)	85 (30 %)	1 533 (36 %)
Totalt	man	1 097 (52 %)	604 (40 %)	789 (39 %)	837 (40 %)	864 (46 %)	487 (49 %)	4 678 (44 %)
	kvinnor	1 002 (53 %)	588 (39 %)	810 (40 %)	962 (46 %)	945 (51 %)	435 (44 %)	4 742 (46 %)

Högst svarsfrekvens bland kvinnor respektive män är markerad med fet stil för varje kombination av ålder och sannolik risk för spelproblem. Totalt sett, och inom varje riskgrupp, var det en större andel kvinnor som deltog i undersökningen jämfört med män. Detsamma gäller i samtliga åldersgrupper med undantag för 20–24-åringarna, där det skiljer en procentenhet, och 70–84-åringarna, där andelen deltagande män var betydligt större.

Andelen som svarade är lägst i gruppen där sannolik risk för spelproblem är över 0,10, men det varierar mellan åldersgrupperna huruvida andelen är högst bland dem med sannolik risk för spelproblem under 0,04 eller bland dem med riskvärde 0,04–0,10. Upp till 39 år (20–24 år och 25–39 år) är svarsandelen högre bland dem med riskvärdet 0,04–0,10 jämfört med dem med lägre risk. I åldersgrupperna 40 år och uppåt är andelen svarande tvärtom högst bland dem med lägst sannolik risk för spelproblem.

I åldersgruppen 16–19 år var svarsandelen 53 procent, vilket var det högsta i någon åldersgrupp, men där var också urvalsprocessen annorlunda eftersom urvalet gjordes med ett obundet slumpmässigt urval (OSU). Näst högst svarsandel nåddes bland 55–69-åringarna, där 51 procent av kvinnorna och 46 procent av männen deltog i undersökningen.

Det generella svarsmönstret för kvinnor och män i riskgrupperna under 0,04 och 0,04–0,1 är att svarsandelen ökar för varje åldersgrupp upp till 55–69-åringarna, för att

sedan minska. Ett undantag är männen i riskgruppen med värdet 0,04–0,10 där svarsandelen fortsätter att öka även bland 70–84-åringarna. Bland 70–84-åringar är också svarsandelen högre bland män än bland kvinnor, oavsett riskgrupp.

Bland män och kvinnor med mer än 0,1 procent risk för spelproblem är svarsfrekvensen lägre i gruppen 25–39-åringar jämfört med 20–24-åringar, och bland männen svarsfrekvensen högst bland 20–24-åringarna.

Bland 20–24-åringar är det minst variation i svarsfrekvens mellan olika riskgrupper och mellan män och kvinnor. Standardavvikelsen är ungefär tre procentenheter, medan den är åtta till tolv procentenheter i övriga åldersgrupper och störst bland 55–69-åringar.

Svarsfrekvenserna följer till viss del urvals sannolikheterna på så vis att andelen svarande är högre i grupper där urvalssannolikheten var lägre. På så vis förebyggde urvalsstrategin att gruppen svarande blev skev i förhållande till populationen.

SVARSFREKVENSER I HUVUDUNDERSÖKNINGEN OCH PILOTUNDERSÖKNINGEN

Det finns för- och nackdelar med att variera mätmetoder i en studie. En uppenbar fördel är att det går att öka svarsfrekvensen genom att använda flera olika metoder, då den som inte går att nå via telefon kanske svarar på en postenkät i stället, till exempel. Den som blir intervjuad kan känna press på sig att svara direkt, även på frågor som kanske kräver lite mer eftertanke, medan den som fyller i ett frågeformulär kan bestämma takten själv och kanske lämna några frågor för att sedan gå tillbaka till dem. Frågor av känslig art kan också vara lättare att besvara i ett formulär än muntligt till en intervjuare. De som deltar i en undersökning med olika mätmetoder gör det således inte på samma villkor och vi har därmed infört ytterligare en variationskälla till svaren, vilket är en nackdel.

I Swelogs mätningen 2015 ville vi upprepa metoderna från mätningen 2008/2009 för att göra undersökningarna jämförbara. Därför valde vi telefonintervju som huvudsaklig mätmetod, och postenkät som uppföljande metod som huvudsakligt tillvägagångssätt för datainsamling. Samtidigt ville vi undersöka möjligheten att använda webbenkäter som primär metod.

Webbenkäter har uppenbara fördelar i förhållande till pappersenkäter eftersom svaren kodas direkt när deltagarna svarar. Det är också möjligt att bygga in filter för hopp i formuläret, till exempel att de som redan svarat att de inte spelat under senaste året inte behöver se frågor som rör detaljer om spelandet under senaste året. I pappersenkäter anges den typen av information i text och det är svårt att vara tillräckligt tydlig så att alla enkelt kan ta sig igenom formuläret och svara på de frågor som är relevanta för just dem.

Vi valde att slumpmässigt plocka ut 3 000 personer ur det totala urvalet och erbjuda dem att delta i undersökningen via webbenkät som första alternativ. Totalt sett blev svarsfrekvensen tre procentenheter högre i pilotundersökningen jämfört med huvudundersökningen, vilket visas i tabell 6.

Tabell 6. Svarsfrekvenser i huvudundersökning och pilotundersökning

Mätmetod	Huvudundersökning		Pilotundersökning	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Webbenkät			608	20,3
Telefonintervju	6 536	36,3	582	19,4
Postenkät	1 453	8,1	241	8,0
	7 989	44,4	1 431	47,7

En femtedel (20,3 procent) i pilotundersökningen valde att använda webbenkäten. De utgjorde 42,5 procent av de som svarade i pilotundersökningen. Bland 55–69-åringarna var andelen som svarade via webben störst men även 40–54-åringar och 16–19-åringar låg över medel vad gäller webbsvar.

Den totala svarsfrekvensen blev något högre i pilotundersökningen, där den var 47,7 procent, vilket är 3,3 procentenheter högre än svarsfrekvensen i huvudundersökningen (95-procentigt konfidensintervall: 1,4–5,2 procentenheter).

Andelen som besvarade postenkäten är lika stor i båda studierna, så greppet med ytterligare en mätmetod tycks delvis ha lockat andra personer än de som annars skulle deltagit i undersökningen. Generellt ger fler påminnelser och kontakttillfällen högre svarsfrekvens, men eftersom webbenkäten kom först i kedjan, i samband med introduktionsbrevet om undersökningen, kan den inte betraktas som en extra påminnelse utan snarare som en alternativ inledning i mätkedjan.

SKILLNADER MELLAN PERSONER SOM SVARADE VIA WEBB, TELEFON ELLER POSTENKÄT

De olika mätmetodernas karaktär gör att de tilltalar olika personer. Därför finns det rimligtvis vissa skillnader mellan de som svarade i olika medier.

I tabell 7 jämför vi fördelningen över ett antal sociodemografiska variabler för att se om det är skillnad mellan de som besvarade huvudundersökningen via telefon och de som svarade via postenkät, och om det skiljer sig mellan de tre olika grupperna i pilotundersökningen, där vi har personer som svarade via webb, via telefon eller via postenkät.

I tabellen redovisar vi också testresultaten för respektive mätmetod mellan de två delundersökningarna. Syftet är att se om det finns någon skillnad mellan de som intervjuades via telefon i huvudundersökningen och de som intervjuades i pilotundersökningen. Vi vill också se eventuell skillnad mellan de som svarade via postenkät i huvudundersökningen och gruppen som svarade i pilotundersökningen.

SKILLNADER I HUVUDUNDERSÖKNINGEN

När det gäller huvudundersökningen är det skillnad i könsfördelning, åldersfördelning och fördelning efter födelseland mellan de som intervjuades via telefon och de som svarade via postenkät. Lika många män som kvinnor intervjuades via telefon men en högre andel kvinnor svarade via postenkäten. Telefonintervjuerna nådde en högre andel yngre personer (upp till 24 år) jämfört med andelen som besvarade postenkäten, medan andelen personer födda utanför Sverige var något högre bland dem som fyllde

Tabell 7. Beskrivning av de som svarade via webbenkät, telefonintervju respektive postenkät (P-värden anger signifikansvärde enligt Pearsons Chi-2-test)

	Huvudundersökning			Pilotundersökning				Parvis test mellan olika mätmetoder i pilotundersökningen (P-värden)			Jämförelse huvudundersökning och pilotundersökning (P-värden)	
	Telefonintervju (n = 6 536)	Postenkät (n = 1 453)	P-värde	Webbenkät (n = 608)	Telefonintervju (n = 582)	Postenkät (n = 241)	P-värde	Webbkontra telefon	Webbkontra post	Telefonkontra post	Telefonintervju	Postenkät
Kön	Man	50 %	46 %	50 %	54 %	39 %	< 0,001	0,213	0,003	< 0,001	0,145	0,028
	Kvinna	50 %	54 %	50 %	46 %	61 %						
Ålder	16-17 år	12 %	8 %	10 %	13 %	6 %	0,017	0,290	0,053	0,003	0,059	0,615
	18-24 år	25 %	20 %	22 %	22 %	20 %						
	25-44 år	23 %	26 %	21 %	23 %	29 %						
	45-64 år	26 %	32 %	29 %	24 %	32 %						
	65-84 år	15 %	15 %	17 %	19 %	14 %						
Födelseland	Sverige	83 %	78 %	84 %	75 %	77 %	< 0,001	< 0,001	0,020	0,003	< 0,001	0,643
	Europa (utom Sverige)	8 %	12 %	8 %	8 %	14 %						
	Utanför Europa	10 %	10 %	8 %	17 %	10 %						
Bostadsort	Stockholm/Göteborg/Malmö	18 %	20 %	20 %	20 %	13 %	0,030	0,774	0,010	0,018	0,158	0,013
	Övriga landet	82 %	80 %	80 %	80 %	87 %						
	Grundskola	36 %	34 %	33 %	41 %	32 %	< 0,001	< 0,001	0,006	0,086	0,035	0,436
Högsta utbildningsnivå	Gymnasium	36 %	38 %	32 %	36 %	43 %						
	Eftergymnasial utbildning, mindre än 2 år	6 %	5 %	8 %	5 %	4 %						
	Eftergymnasial utbildning, 2 år eller mer	22 %	23 %	27 %	19 %	21 %						
Yrkesstatus	Anställd	62 %	59 %	63 %	53 %	61 %	0,006	0,005	0,239	0,031	< 0,001	0,315
	Företagare	5 %	5 %	5 %	6 %	3 %						
	Övriga	34 %	36 %	33 %	41 %	36 %						
Inkomst 2014 (disponibel inkomst, tusentals kr)	0-126,7	45 %	46 %	44 %	49 %	43 %	< 0,001	< 0,001	< 0,001	0,137	0,066	0,005
	126,8-208,6	21 %	20 %	15 %	23 %	27 %						
	208,7-294,9	18 %	16 %	21 %	15 %	20 %						
	295,0 eller mer	16 %	17 %	21 %	13 %	10 %						

Fet stil markerar dels P-värden mindre än 0,05, dels andelen med högst svarsandel för varje kategori där skillnaden är statistiskt signifikant.

i postenkäten jämfört med dem som deltog genom telefonintervju. Det var däremot inga signifikanta skillnader vad gäller bostadsort, utbildningsnivå, inkomst eller yrkesstatus (det vill säga anställd, företagare eller övrigt).

SKILLNADER I PILOTUNDERSÖKNINGEN

I pilotundersökningen, som inleddes med inbjudan till webbenkäten, är det fler skillnader mellan grupperna. Det skiljer bland annat i fördelningen mellan män och kvinnor, där webbenkäten har lika många män som kvinnor. Gruppen som intervjuades via telefon innehåller lite fler män än kvinnor, men utan någon signifikant skillnad från gruppen som besvarade webbenkäten. Däremot är det en signifikant större andel kvinnor som besvarade postenkäten jämfört med andelen med de båda andra mätmetoderna.

Åldersfördelningen är ungefär densamma bland de som besvarade webbenkäten och de som deltog via telefonintervju, medan postenkäten besvarades av lägre andelar av de yngsta och de äldsta.

När det gäller födelseland är andelen födda i Sverige högst bland dem som besvarade webbenkäten, medan andelen personer födda i Europa utanför Sverige är högst bland dem som svarade via postenkäten och andelen födda utanför Europa är högst bland dem som deltog via telefonintervju. Detta kan bland annat innebära att personer födda i Sverige är mer villiga att delta i undersökningar jämfört med personer som är födda utomlands. I huvudundersökningen var det högst andel personer födda i Sverige bland dem som telefonintervjuades, vilket var den primära mätmetoden där.

När det gäller bostadsort är det lika stora andelar som bor i Stockholm, Göteborg respektive Malmö bland dem som svarade via webbenkät och dem som svarade via telefonintervju, medan en lägre andel bor i någon av de tre största städerna bland dem som svarade via postenkät.

De som svarade via telefonintervju och de som besvarade postenkäten har ungefär samma fördelning när det gäller utbildning medan andelen med längre utbildning är högre bland de som besvarade webbenkäten. Motsvarande gäller inkomst. De som svarade via telefon eller postenkät har ungefär samma inkomstfördelning medan de som svarade via webben i större omfattning återfinns i de två högsta inkomstgrupperna.

När det gäller yrkesstatus är det ungefär samma fördelning bland de som svarade via webb eller via postenkät medan de som deltog via telefonintervju i högre grad återfinns i gruppen övriga. Det kan delvis bero på en högre andel ålderspensionärer bland dem som telefonintervjuades, eftersom den högsta andelen personer över 65 år finns där, men här finns även andra grupper som varken är anställda eller företagare.

De som svarade via webbenkät är alltså delvis en annan grupp än de som svarade via telefon eller postenkät. Den främsta skillnaden är att webbdeltagarna har längre utbildning och högre inkomster.

SKILLNADER MELLAN TELEFONINTERVJUADE I HUVUDUNDERSÖKNINGEN RESPEKTIVE PILOTUNDERSÖKNINGEN

Med olika upplägg i huvudundersökningen och pilotundersökningen blev det också olika förutsättningar för de som skulle kontaktas via telefon. I pilotundersökningen hade en femtedel redan svarat, och där ingår de som är mest benägna att delta i

undersökningen, sådana som kanske också hade varit lätta att också få tag i via telefon. Dessutom genomfördes telefonintervjuerna av två olika operatörer, vilket kan ha påverkat resultaten något.

Den högra delen av tabell 7 visar en jämförelse av deltagarna i huvudundersökningen och pilotundersökningen, dels bland dem som intervjuades via telefon, dels bland dem som fyllde i en postenkät.

I grupperna som telefonintervjuades finns skillnader vad gäller födelseland, med en större andel personer som är födda utanför Europa i pilotgruppen. Personerna i pilotgruppen har också i genomsnitt kortare utbildning, där en relativt stor andel av de med lång utbildning redan hade deltagit via webbenkäten. Det är också skillnad i yrkesstatus, med en större andel anställda i gruppen som intervjuades i huvudundersökningen.

SKILLNADER MELLAN DE SOM BESVARADE POSTENKÄTEN I HUVUDUNDERSÖKNINGEN RESPEKTIVE PILOTUNDERSÖKNINGEN

Grupperna som svarade via postenkäten har olika könsfördelning. I båda grupperna är det fler kvinnor än män, men skillnaden är större i pilotundersökningen. Det är också en betydligt större andel i pilotgruppen som bor utanför någon av de tre största städerna. De som svarade via postenkät i pilotundersökningen har i högre grad genomsnittliga inkomster och framför allt är det en mindre andel som har höga inkomster jämfört med de som svarade via postenkäten i huvudundersökningen. Den skillnaden beror delvis på att det var en relativt stor andel med höga inkomster som besvarade webbenkäten.

SKILLNADER MELLAN DE SOM SVARADE I HUVUDUNDERSÖKNINGEN OCH DE SOM SVARADE I PILOTUNDERSÖKNINGEN

Trots olika kombinationer av mätmetoder var det inga stora skillnader mellan de som svarade i huvudundersökningen och de som svarade i pilotundersökningen. Den skillnad som finns kan rimligtvis förklaras av att svarsfrekvensen var större i pilotundersökningen, vilket berodde på att delvis andra grupper svarade.

De svarande från pilotundersökningen är i genomsnitt något äldre än de som deltog i huvudundersökningen, med en något lägre andel 18–24-åringar och en något större andel personer 65 år och äldre. I pilotundersökningen finns också en något större andel personer som är födda utanför Sverige, medan grupperna är jämförbara med avseende på kön, bostadsort, utbildning, yrkesstatus och inkomst. I slutändan har vi sammanfört grupperna och behandlar dem som en när vi analyserar resultaten.

Tabell 8. Skillnader mellan de som svarade i huvudundersökningen och de som svarade i pilotundersökningen

		Huvud-undersökning (n = 7 989)	Pilot-undersökning (n = 1 431)	P-värde
Kön	Man	50 %	50 %	0,925
	Kvinna	50 %	50 %	
Ålder	16-17 år	11 %	11 %	0,047
	18-24 år	24 %	22 %	
	25-44 år	23 %	23 %	
	45-64 år	27 %	28 %	
	65-84 år	15 %	17 %	
Födelseland	Sverige	82 %	79 %	0,024
	Europa (utom Sverige)	8 %	9 %	
	Utanför Europa	10 %	12 %	
Bostadsort	Stockholm/Göteborg/Malmö	18 %	29 %	0,335
	Övriga landet	82 %	81 %	
Högsta utbildnings-nivå	Grundskola	35 %	36 %	0,926
	Gymnasium	37 %	36 %	
	Eftergymnasial utbildning, mindre än 2 år	6 %	6 %	
	Eftergymnasial utbildning, 2 år eller mer	22 %	22 %	
Yrkesstatus	Anställd	61 %	59 %	0,176
	Företagare	5 %	5 %	
	Övriga	34 %	37 %	
Inkomst 2014 (disponibel inkomst, tusentals kr)	0-126,7	45 %	46 %	0,817
	126,8-208,6	21 %	20 %	
	208,7-294,9	18 %	18 %	
	295,0 eller mer	16 %	16 %	

Fet stil markerar dels P-värden mindre än 0,05, dels andelen med högst svarsandel för varje kategori där skillnaden är statistiskt signifikant.

Frågeformulär

Frågeformuläret var indelat i block med frågor om följande ämnen:

- **SPELANDE (SPEL OM PENGAR)**

Frågorna gällde spel i åtta olika spelformer: spel på hästar/ bingo/ lotto och andra nummerspel/ sportspel och vadhållning/ lotterier/ spelautomater/ poker/ kasinospel. För varje typ av spel ställde vi frågor om spel i olika miljöer, hur ofta man spelar och hur mycket tid och pengar man lägger. Här fanns också frågor om spelvinster och om första gången man spelade om pengar.

- **RELATIONEN TILL SPEL**

Frågorna gällde hur spel påverkar livssituationen på olika sätt.

- **TV- OCH DATORSPEL OCH ANNAT SPEL SOM INTE ÄR SPEL OM PENGAR**

Deltagarna fick ange hur ofta de spelat, vilka spel som är vanligast och dessutom frågor om spel på kasinospel, bingo eller kortspel online där man inte behöver satsa pengar.

- **HÄLSA OCH TRYGGHET**

Frågorna gällde allmän hälsa, lycka, psykisk hälsa, alkoholbruk och utsatthet för våld. De flesta frågorna är hämtade från folkhälsoenkäten (Hälsa på lika villkor).

- **BOENDE, EKONOMI OCH LIVSHÄNDELSE**

Deltagarna fick ange huvudsaklig sysselsättning (anställd, studerande etc.), hushållets sammansättning och livshändelser såsom närståendes död, förändrad bostadssituation eller tillökning i familjen under senaste året.

- **EGNA SPELPROBLEM ELLER SPELPROBLEM HOS NÅGON I NÄRHETEN**

En mer detaljerad beskrivning av frågeformuläret finns som bilaga.

Intervjувaren kompletterades med registerinformation om bland annat utbildning, inkomst och bostadsort.

Mätinstrument och index

Spelformer och speltyper

Inledningsfrågorna i enkäten (del A) handlade om spel i 8 olika spelformer under de senaste 12 månaderna respektive någon gång tidigare i livet. Dessutom fanns följdfrågor (i del B), där vi ville fånga upp frekvensen av olika typer av spel inom de olika spelformerna och även hur mycket tid och pengar som man lägger på de olika spelformerna. De frågorna ställdes endast till de som hade spelat i någon spelform under de senaste 12 månaderna.

Tabell 9. Spelformer och speltyper

Spelform	Speltyper (antal speltyper per spelform)
Hästar	Spel på trav- eller galoppbana, Harry Boy köpt hos spelbutik/ombud respektive online på atg.se, annat spel på hästar hos spelbutik/ombud, annat spel på hästar på ATG.se samt annat spel på hästar online på annat spelbolag än ATG (6 st.)
Bingo	Hallbingo, bingo online på svenskaspel.se, på bingolotto.se, på miljonlotteriet.se, kombispel.se eller postkodlotteriet.se, online på annat spelbolag samt annat bingospel såsom bilbingo (6 st.)
Nummerspel	Eurojackpot köpt hos spelbutik/ombud respektive online på svenskaspel.se, Lotto, Keno eller liknande spel köpt hos spelbutik/ombud respektive online på svenskaspel.se samt nummerspel online på annat spelbolag (5 st.)
Sportspel och vadslagning	Sportspel köpta hos spelbutik/ombud, på svenskaspel.se eller annat spelbolag samt annan vadhållning (4 st.)
Lotterier	Bingolotto köpt via butik/ombud eller online på bingolotto.se, lotter med dragning en gång i veckan eller mer sällan, skraplotter köpta hos ombud/spelbutik, på svenskaspel.se eller online hos annat spelbolag samt andra lotter såsom föreningslotter (7 st.)
Spelautomater	Spelautomater på Casino Cosmopol, Vegasautomater på bingohall/restaurang, andra spelautomater på restaurang/pub/föreningslokal, spelautomater online samt spelautomater på båtar eller utomlands (5 st.)
Poker	Poker (live) på Casino Cosmopol, på klubbar, i privata sammanhang respektive i utlandet eller på båtar, poker online på svenskaspel.se respektive på annat spelbolag (6 st.)
Kasinospel	Roulett, black jack, punto-banco eller tärningsspel på Casino Cosmopol, på restaurangkasino, i utlandet eller på båt respektive online (4 st.)

För att mäta spelfrekvens under de senaste 12 månaderna fick de som spelat i en spelform ange spelfrekvens under året för varje speltyp som är relaterad till den spelformen. Svarsalternativen var

- varje vecka
- varje månad
- någon/några gånger
- aldrig

Den högsta angivna spelfrekvensen för en speltyp i en spelform används som nivå för spelfrekvensen i den spelformen. Ett exempel är den som spelat någon gång på sportspel köpta hos spelbutik/ombud, någon gång på svenskaspel.se, varje månad online på sportspel på annat spelbolag och varje månad på vadslagning, och den personen anses då ha spelat på sportspel varje månad under de senaste tolv månaderna. Detta sätt att beräkna spelfrekvensen kan ge en viss underskattning av spelaktiviteten i befolkningen. Den som spelar på en speltyp inom en spelform varje månad anses också spela varje månad, liksom den som spelar på flera speltyper inom samma spelform varje månad.

På motsvarande sätt är den högst angivna spelfrekvensen för någon speltyp det värde som anger spelfrekvensen totalt sett. De som spelar månadsvis är sådana som angav att de spelar varje månad i en eller flera speltyper inom en eller flera spelformer.

SPELFREKVENNS (INDEX)

För att få ett mer generellt mått som tar hänsyn till både hur ofta och i hur många olika spelformer man spelar summerar vi spelfrekvensen för de åtta olika spelformerna.

Varje nivå har ett värde enligt följande:

- 0 = Har inte spelat i spelformen under de senaste 12 månaderna
- 1 = Spel någon/några gånger i spelformen under de senaste 12 månaderna
- 2 = Spel i spelformen varje månad, men inte så ofta som varje vecka
- 3 = Spel i spelformen varje vecka

Summan för spelfrekvensindex blir 0–24, där 0 motsvarar inget spel alls under de senaste 12 månaderna och 24 skulle innebära spel varje vecka på minst en speltyp i samtliga åtta spelformer.

Vi delar in befolkningen i fyra olika kategorier efter värdet på spelfrekvensindex:

- Inget spelande (0): Personer som inte har spelat om pengar under de senaste 12 månaderna.
- Lågfrekvent spelande (1–3): Personer som spelat någon gång på högst tre olika spelformer eller varje vecka på en enskild spelform.
- Frekvent spelande (4–6): Personer som spelar på flera olika spelformer eller varje vecka på två spelformer.
- Högfrekvent spelande (7 eller mer): Personer som spelar på många olika spelformer eller regelbundet på flera spelformer.

Medianen bland de som spelar är 2, vilket betyder att man har spelat någon eller några gånger i två olika spelformer under de senaste 12 månaderna eller spelar på en spelform varje månad. Detta motsvarar lågfrekvent spelande. Den som hade högst värde på spelfrekvensindex i mätningen 2015 hade 21.

RISKPOTENTIAL

Olika typer av spel om pengar har olika grad av riskpotential, vilket innebär att vissa typer innebär högre risk att utveckla spelproblem jämfört med andra.

Vi har bedömt samtliga speltyper i studien enligt sju kriterier och bildat ett vägt index för var och en av dem. Kriterierna är hämtade från ett mätinstrument för riskpotential som är utvecklat av en tysk forskargrupp (3). Deras instrument är tänkt för specifika spel och består av tio kriterier. Tre av de ursprungliga kriterierna går inte att tillämpa på de grupper av spel som våra speltyper består av, varför vi använder sju av tio.

Tabell 10. De olika delarna i mätinstrumentet för riskpotential

Kriterium	Vikt	Definition	Kodning
Tid för varje enskild spelomgång	3,0	Tid från satsning till utfall och möjlighet att satsa igen på samma spel	0 = Mer än 6 dagar; 1 = Mer än 24 timmar och upp till 6 dagar; 1,5 = Mer än 4 timmar och upp till 24 timmar; 2 = Mer än 30 minuter och upp till 4 timmar; 2,5 = Mer än 3 minuter och upp till 30 minuter; 3 = Mer än 1 minut och upp till 3 minuter; 3,5 = 15 sekunder upp till 1 minut
Multispelände	2,0	Möjligheten att göra flera satsningar samtidigt eller att vara aktiv i flera spel samtidigt	2 = Ett spel och en satsning; 3 = Ett spel men flera satsningar möjliga; 4 = Flera spel och flera satsningar möjliga
Ljud- och ljuseffekter	1,5	Ljud- och ljuseffekter under spelet och/eller i samband med presentationen av spelet	0 = Varken ljud eller ljus; 2 = Antingen ljud- eller ljuseffekter; 3 = Ljud- och ljuseffekter
Varierande insats eller satsning	1,4	Möjligheten för spelaren att bestämma hur stor summa han eller hon vill spela för	2 = Fast summa; 3 = Varierande men begränsad summa; 4 = Obegränsad summa
Tillgänglighet	1,3	Hur lätt spelet är att komma åt	1 = Plats speciellt avsedd för spel; 2 = Tillgängligt i speciella miljöer; 3 = Tillgängligt i vardagliga, offentliga miljöer; 4 = Tillgängligt i hemmet eller på arbetsplatsen
Utbetalning av vinst	1,3	Hur lång tid det tar från utfall tills eventuell vinst är tillgänglig för ny satsning	1 = Utbetalning efter förfrågan sedan resultaten publicerats eller gjorts tillgängliga; 2 = Omedelbart efter förfrågan, men inte i anslutning till platsen där resultatet avgjordes; 3 = Omedelbart efter förfrågan och i anslutning till platsen där resultatet avgjordes; 4 = Omedelbart, automatiskt, efter varje spel
Spelets kontinuitet	1,0	I vilken utsträckning en spelsession kan fortsätta utan avbrott alternativt förlängas med annan typ av spel (som inte behöver vara inom samma spelform)	0 = 0–5 minuters kontinuerligt spelande; 1 = Mer än 5 minuter och upp till 14 minuters kontinuerligt spelande; 2 = Mer än 15 minuters och upp till 30 minuters spelande; 3 = Mer än 30 minuter och upp till 1 timmes kontinuerligt spelande; 3,5 = Mer än 1 timme och upp till 3 timmars kontinuerligt spelande; 4 = Mer än 3 timmars kontinuerligt spelande

En speltyp kan få som minst 9 och som mest 45 i indexvärde, beroende på kombinationen av olika karakteristika. I det ursprungliga instrumentet delades spelen in i fem olika nivåer. Vi gjorde i stället en indelning i låg, medelhög och hög riskpotential.

Låg riskpotential är speltyper som får 9–24 på skalan. Det är spel med lång tid från insats till utfall med kort sammantagen speltid per tillfälle och få variationer. I den här gruppen finns lotterier och liknande som köps hos ombud eller i spelbutik.

Spel med medelhög riskpotential har kortare tid från insats till utfall och det går ofta att förlänga speltiden med en svit av spelomgångar. Exempel på sådana spel är de flesta sorters sportspel, spel på hästar och live-poker.

Spel med hög riskpotential har kort tid från insats till utfall, snabb utbetalning av vinst, möjlighet till långa spelsessioner och ofta speciella miljöer med ljus och ljud, antingen i verkligheten eller virtuellt. Här finns många onlinespel. Andra exempel är spelautomater och kasinospel

Tabell 11. De olika speltyperna och deras riskpotential

Spelform	Speltyp	Riskpotential
Hästar	På trav- eller galoppbana	Medelhög
	Köpt Harry Boy hos spelbutik/ombud	Låg
	Köpt Harry Boy via internet	Låg
	Annat spel på hästar hos spelbutik/ombud	Medelhög
	Annat spel på hästar via internet på ATG.se	Medelhög
	Annat spel på hästar via internet på annat spelbolag	Medelhög
Bingo	Hallbingo	Medelhög
	Bingo via internet på svenskaspel.se	Hög
	Bingo via internet på bingolotto.se	Hög
	Bingo via internet på miljonlotteriet.se, kombispel.se eller postkodlotteriet.se	Hög
	Bingo via internet på annat spelbolag	Hög
	Annat bingospel, t.ex. bilbingo	Medelhög
Nummerspel	Eurojackpot köpt hos spelbutik/ombud	Låg
	Lotto, Keno eller liknande köpt hos spelbutik/ombud	Låg
	Eurojackpot köpt via internet på svenskaspel.se	Medelhög
	Lotto, Keno eller annat nummerspel köpt via internet på svenskaspel.se	Medelhög
	Nummerspel köpt via internet på annat spelbolag	Medelhög
Sportspel	Sportspel hos spelbutik/ombud	Medelhög
	Sportspel via internet på svenskaspel.se	Medelhög
	Sportspel via internet på annat bolag	Hög
	Annan vadhållning	Medelhög
Lotterier	Bingolotto köpt via internet	Låg
	Bingolotto köpt i butik eller av förening/klubb	Låg
	Lotter med dragning en gång i veckan eller mer sällan	Låg
	Skraplotter eller andra snabblotter köpta hos ombud/ spelbutik	Låg
	Skraplotter eller Pick'n'click köpta via internet på svenskaspel.se	Hög
	Skraplotter eller snabblotter köpta via internet hos annat spelbolag	Hög
	Andra lotter, t.ex. föreningslotter	Låg
Spelautomater	Spelautomater på Casino Cosmopol	Hög
	Vegas-automater på bingohall/restaurang	Hög
	Andra spelautomater på exempelvis restaurang/klubb/ spelautomater	Hög
	Spelautomater via internet	Hög
	Spelautomater på båtar och utomlands	Hög
Poker	Poker (live) på Casino Cosmopol	Medelhög
	Poker (live) på klubbar	Medelhög
	Poker (live) och annat kortspel om pengar med vänner eller i andra privata sammanhang	Medelhög
	Poker (live) i utlandet eller på båtar	Medelhög
	Poker via internet på svenskaspel.se	Hög
	Poker via internet på annat spelbolag	Hög
Kasinospel	Kasinospel på restaurangkasino	Hög
	Kasinospel på Casino Cosmopol	Hög
	Kasinospel via internet	Hög
	Kasinospel i utlandet eller på båt	Hög

De som spelade minst en gång per månad placeras in i tre olika kategorier efter den högsta riskpotentialen för de speltyper man spelar på varje månad:

- endast låg riskpotential
- medelhög riskpotential som högst
- hög riskpotential

Spelproblem

PROBLEM GAMBLING SEVERITY INDEX (PGSI)

Vi använder mätinstrumentet Problem Gambling Severity Index (PGSI) för att mäta spelproblem och risk för spelproblem vid en viss tidpunkt, den så kallade prevalensen. Det är utvecklat i Kanada och är tänkt speciellt för befolkningsundersökningar (2). Frågorna i den svenska versionen är översatta från engelska till svenska och tillbaka igen sedan den första Swelogs-mätningen 2008/2009 (3). De exakta formuleringarna skiljer sig därför något mellan mätningarna.

PGSI består av nio frågor om spelandet under de senaste 12 månaderna, och de ställdes till samtliga som spelat någon gång i någon av de åtta spelformerna eller något annat spel om pengar under de 12 senaste månaderna. Svartalternativen till frågorna är:

- aldrig
- ibland
- ofta
- nästan alltid

Tabell 12. Frågorna i Problem Gambling Severity Index (PGSI)

Nr	Fråga
1	Om du tänker på de senaste 12 månaderna, har du spelat för mer än du verkligen haft råd att förlora? Skulle du säga ...
2	De senaste 12 månaderna, har du behövt spela med större summor för att få samma känsla av spänning? Skulle du säga ...
3	De senaste 12 månaderna, har du återvänt en annan dag för att försöka vinna tillbaka pengarna du förlorat? Skulle du säga ...
4	De senaste 12 månaderna, har du lånat pengar eller sålt något för att ha pengar att spela för? Skulle du säga ...
5	De senaste 12 månaderna, har du känt att du kanske har problem med ditt spelande? Skulle du säga ...
6	De senaste 12 månaderna, har ditt spelande orsakat dig några problem med din hälsa, inräknat stress eller ångest? Skulle du säga ...
7	De senaste 12 månaderna, har någon kritiserat ditt spelande eller sagt att du har problem med spelandet, oavsett om du tyckt det vara sant eller inte? Skulle du säga ...
8	De senaste 12 månaderna, har ditt spelande orsakat några ekonomiska problem för dig eller ditt hushåll? Skulle du säga ...
9	Om du tänker på de senaste 12 månaderna, har du känt skuld över hur du spelar eller vad som händer när du spelar? Skulle du säga ...

Svaren kodades med siffrorna 0–3:

0 = aldrig

1 = ibland

2 = ofta

3 = nästan alltid

Svaren summerades till ett index med möjliga värden 0–27.

De som inte hade spelat under senaste året fick värdet 0 på alla frågor. De som hade spelat under senaste året och avstod från att svara på någon fråga fick på samma vis värdet 0 på den frågan. De som hoppade över vissa frågor fick alltså ett värde som motsvarar svaret ”Aldrig”, vilket kan göra att den beräknade genomsnittliga risknivån blir något lägre än vad den egentligen är.

Graden av spelproblem är en kontinuerlig skala, men följande grupper brukar användas för att beskriva nivån av spelproblem i en befolkning:

- inga spelproblem/har inte spelat under senaste året (0 på PGSI)
- viss risk för spelproblem (1–2 på PGSI)
- förhöjd risk för spelproblem (3–7 på PGSI)
- spelproblem (8 eller mer på PGSI)

Grupperna med ”förhöjd risk” och ”spelproblem” slås ofta ihop till en grupp:

- (personer med) problemspelande (3 eller mer på PGSI).

I vissa sammanhang betraktas gruppen som har 1 eller mer på PGSI som:

- (personer med) riskspelande (1 eller mer på PGSI).

Inom den internationella spelforskningen finns också förslag på att dela in en befolkning i tre grupper efter värde på PGSI:

- inga spelproblem/har inte spelat senaste året (0 på PGSI)
- riskspelande (1–4 på PGSI)
- problemspelande (5 eller mer på PGSI).

Den här indelningen har vi hittills inte använt i någon större utsträckning inom Swelogs, men vi kommer troligtvis att göra det i framtiden.

NODS CLIP 2

NODS CLIP 2 består av fyra frågor och används för att mäta andelen som haft spelproblem någon gång i livet. I undersökningen ställdes frågorna till de som svarade att de hade spelat någon gång i livet. De fick en uppmaning om att tänka på spelet under hela livet. Frågorna besvarades med ja eller nej.

Tabell 13. Frågorna i NODS CLIP 2

Nr	Fråga
1	Har du någonsin försökt att sluta, minska eller kontrollera ditt spelande?
2	Har det någonsin varit perioder om 2 veckor eller längre då du ägnat mycket tid åt att tänka på dina spelupplevelser, eller på att planera framtida spelsatsningar?
3	Har du någonsin ljugit för familjemedlemmar, vänner eller andra om hur mycket du spelar eller om hur mycket pengar du förlorat på spel?
4	Har det någonsin varit en period då du, om du förlorat pengar på spel en dag, ofta har återvänt en annan dag för att vinna tillbaka det du förlorat?
5	Har du någonsin spelat för att fly från personliga problem?

Svaren kodades med 0 eller 1:

0 = nej

1 = ja

Svaren summerades till ett index som har värdena 0–5. Uteblivet svar på en fråga kodades med 0.

Befolkningen delas in i tre eller fyra grupper utifrån livstids spelproblem efter värdet på NODS CLIP 2:

- inga spelproblem (0)
- riskspelande (1–2)
- spelproblem (3–4)
- patologiska spelproblem (5)

Alternativt slås de två grupperna med spelproblem ihop:

- inga spelproblem (0)
- riskspelande (1–2)
- spelproblem eller patologiska spelproblem (3–5)

Tankar om spel

JONSSON-ABBOTT SCALE (JAS)

JAS är ett mätinstrument som ska mäta tidiga riskfaktorer för kommande spelproblem. Instrumentet består av tolv påståenden som de som spelat under de senaste 12 månaderna skulle bedöma i relation till sitt spelande under den perioden.

Påståendena bedömdes med skalan 1–7, där 1 betyder ”håller inte med alls” och 7 står för ”håller med helt och hållet”.

Tabell 14. Påståendena i Jonsson-Abbott Scale (JAS)

Nr	Påstående
1	Spel är bland det roligaste som finns
2	Spel får mig att glömma allt annat för en stund
3	Jag ser mig själv som en spelare
4	Jag spelar längre tid än jag tänkt mig
5	Jag spelar för mer pengar än jag tänkt mig
6	När jag vinner i spel beror det på skicklighet
7	Jag svårt att sluta spela
8	Jag spelar för att det är spännande
9	Mitt spelande är ett sätt att tjäna pengar
10	Om jag bara spelar tillräckligt mycket kommer spelandet att löna sig
11	Jag har strategier som hjälper mig att inte spela för mycket
12	Jag föredrar att spela ensam

Psykisk hälsa

KESSLER 6 (K6)

Kessler 6 består av sex frågor om psykisk ohälsa under de senaste 30 dagarna (4). Svartalternativen är:

- hela tiden
- för det mesta
- en del av tiden
- en liten del av tiden
- inte alls

Tabell 15. Frågorna i Kessler 6 (K6)

Nr	Ungefär hur ofta under de senaste 30 dagarna har du ...
1	... känt dig nervös?
2	... känt hopplöshet?
3	... känt dig rastlös eller orolig?
4	... känt dig så deprimerad att inget har kunnat muntra upp dig?
5	... känt att allt varit en ansträngning?
6	... känt dig värdelös?

Svaren kodades med talen 0–4:

0 = inte alls

1 = en liten del av tiden

2 = en del av tiden

3 = för det mesta

4 = hela tiden.

Svaren summerades sedan till ett index med värdena 0–24 för de som besvarade alla sex frågorna. För de som besvarade fem av de sex frågorna beräknades det genomsnittliga värdet på dessa fem frågor och indexvärdet blev sex gånger detta medelvärde. För de som besvarade fyra frågor eller färre beräknades inget indexvärde. Befolkningen delas in i två eller tre grupper efter K6:

- ingen psykisk ohälsa (0–4)
- psykisk ohälsa (5–12)
- allvarlig psykisk ohälsa (13–24).

Alternativt:

- ingen psykisk ohälsa (0–4)
- psykisk ohälsa (5–24)

Riskfyllt alkoholbruk

AUDIT C

Riskfyllt alkoholbruk mäts med AUDIT C, med hjälp av tre frågor som hämtats från frågeinstrumentet AUDIT (Alcohol Use Disorder Identification Test) (5).

Tabell 16. Frågor, svarsalternativ och svars-koder i AUDIT C

Nr	Fråga	Svarsalternativ	Svarskod
1	Hur ofta har du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?	Dagligen/nästan dagligen	4
		Några gånger/vecka	3
		En gång/vecka	2
		Några gånger/månad	2
		1 gång/månad	1
		6–11 gånger	1
		Mer sällan	1
		Aldrig	0
2	Hur många "glas" ¹ har du druckit en typisk dag då du druckit alkohol under de senaste 12 månaderna?	1–2 glas	0
		3–4 glas	1
		5–6 glas	2
		7–9 glas	3
		10 eller fler	4
3	Hur ofta har du druckit sex "glas" ¹ eller fler vid samma tillfälle under de senaste 12 månaderna?	Dagligen eller nästan dagligen	4
		Varje vecka	3
		Varje månad	2
		6–10 gånger	1
		Mer sällan	1
		Aldrig	0

¹ Med "glas" menas 50 cl folköl, 33 cl starköl, 10–15 cl vin, 5–8 cl starkvin eller 4 cl sprit.

Svaren summerades till ett index med värdena 0–12, där de som inte druckit alkohol under de senaste 12 månaderna hade 0 och övriga hade värdena 1–12.

Gränsen för riskkonsumtion är 6 eller mer för män och 5 eller mer för kvinnor.

Internt bortfall

Frågeformuläret bestod av frågor som skulle besvaras av alla, frågor som endast skulle besvaras av de som spelat under senaste året och frågor som var följdfrågor till andra. I telefonintervjuerna och webbenkäterna kunde de svarande välja att avstå från en fråga genom att välja alternativet ”Vet inte” alternativt ”Vill inte svara”. De som svarade via postenkäterna kunde kryssa i alternativet ”Vet inte” eller hoppa över frågor de inte kunde eller ville svara på.

Det genomsnittliga svarsbortfallet var totalt 4,6 procent per fråga i de intervjuer och enkäter som ingår i analysmaterialet medan det var 2,6 procent per fråga som ställdes till alla. Totalt var svarsbortfallet 0–25 procent för de olika frågorna.

Svarsbortfallet varierade i de olika mätmetoderna. Det var störst bland postenkäterna där nästan en femtedel av svaren saknades (19 procent). I webbenkäterna var det totala bortfallet i genomsnitt 7 procent per fråga och bland svaren från telefonintervjuerna saknades i genomsnitt 2 procent svar per fråga.

Resultaten från webbenkäterna skiljer sig från de två övriga på så vis att webbsvaren lagrades först när deltagaren hade besvarat sista frågan i enkäten. Svaren från telefonintervjuerna lagrades även om intervjun avbröts före sista frågan och inskickade postenkäter kan också vara delvis ifyllda men ändå registreras. För de två senare gäller att svarspersonerna åtminstone skulle besvara de nio frågor som ingår i PGSI, det mätinstrument som användes för att mäta problemspelande, för att svaren skulle ingå i det material som analyseras.

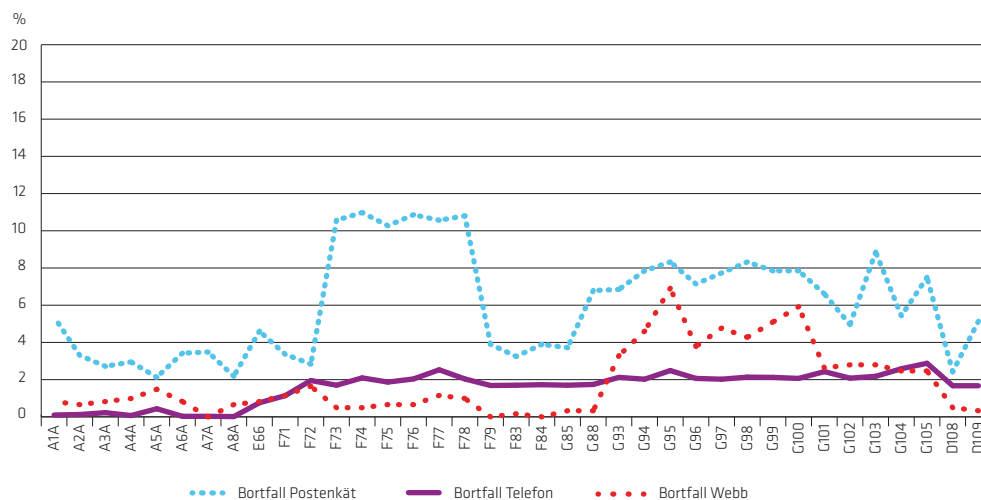
I figur 1 visas andelen bortfall per fråga som ställdes till alla. Frågorna är indelade i olika block där:

- A är frågor som handlar om spel i olika spelformer under senaste året
- E är frågor om datorspel och andra typer av spel där man inte kan vinna pengar
- F är frågor om hälsa, alkoholbruk och utsatthet för våld
- G är frågor om hushållets sammansättning och livshändelser under senaste året
- D frågor om eventuella egna spelproblem eller spelproblem bland närstående

Svarsbortfallen är störst i postenkäterna.

När det gäller frågor som ställdes till alla var svarsbortfallet något större bland webbsvaren i början av undersökningen jämfört med telefonsvaren, men lägre i slutet, vilket förmodligen i huvudsak beror på att några av de som svarade genom telefonintervju hade avslutat intervjun innan den var helt slut. De som svarade via webbenkäten registrerades inte om de inte gick igenom hela formuläret. Totalt sett var bortfallet per fråga ändå lägre i telefonintervjuerna.

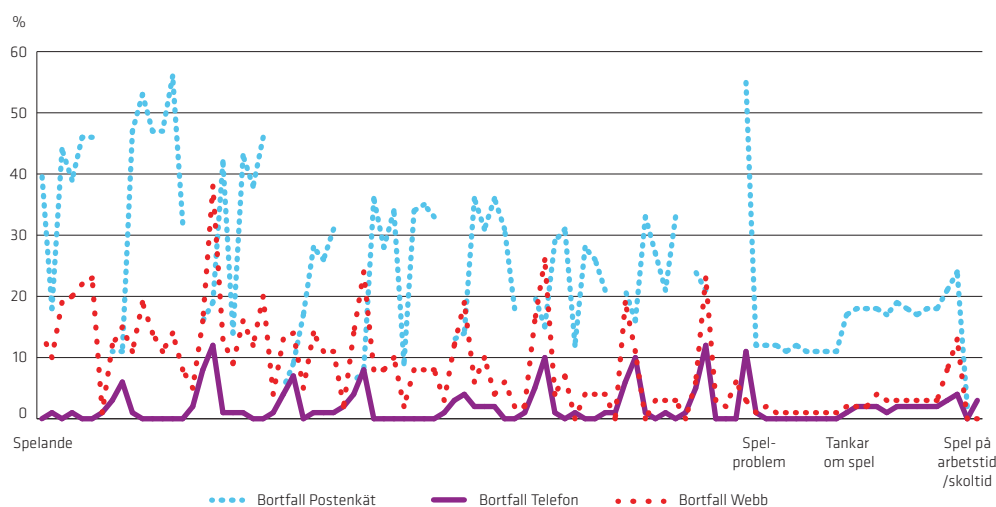
Figur 1: Svartsbortfall per fråga som ställdes till alla uppdelat efter mätmetod.

Mönstret för svartsbortfall mellan frågorna är ungefär detsamma för de tre mätmetoderna när det gäller frågor som ställdes till alla, även om bortfallet är på olika nivåer. Den största avvikelserna gäller frågorna F73 - F78, vilket är de sex frågor som ingår i Kessler 6 och som mäter psykisk ohälsa. Där är det ett markant högre bortfall i postenkäterna jämfört med svaren från de två andra mätmetoderna. I slutet av undersökningen stiger svartsbortfallet i postenkäten och webbenkäten för frågor om civilstånd och livshändelser senaste året, med störst svartsbortfallet på frågan om juridiska svårigheter senaste året.

En stor del av frågorna ställdes endast till de som spelat under de senaste tolv månaderna. Även här är det med några få undantag störst bortfall bland de som besvarade postenkäten och minst bortfall bland de som intervjuades via telefon.

Figur 2: Svartsbortfall per fråga om spelande bland de som hade spelat under senaste tolv månaderna.

De stora svängningarna i bortfall mellan olika frågor beror på skillnaden i bortfall mellan frågor om spelande som gäller hur ofta svarspersonerna hade spelat på olika sorters spel respektive frågor om hur mycket pengar de hade satsat på spel. Frågor om satsade pengar har betydligt högre bortfall än frågor om spelvanor mätt i tid, vilket är vanligt i undersökningar av det här slaget. Många kanske inte riktigt vet och vill därför inte uppge ett felaktigt värde, eller så avstår man från att svara eftersom frågan uppfattas som känslig och obekvämlig.

Figur 2 bredvid visar ett avbrott i kurvan för bortfall i postenkäterna, vilket beror på olika format för frågan om antal timmar spenderade på att spela i olika spelformer. I webbenkäten och telefonintervjun var det först en fråga med ett antal fasta alternativ. De som där angav att de spelat 10 timmar eller mer under de senaste 30 dagarna fick sedan specificera antalet timmar i en följdfråga. I postenkäten ställdes frågan om antal timmar direkt till samtliga som spelat i spelformen under de senaste 12 månaderna.

Viktning

För att våra resultat ska ge en bättre bild av läget i befolkningen har vi använt kalibreringsvikter som är framtagna av SCB. Vikterna minskar fel i undersökningen som beror på urvalsfel, det vill säga att endast en delmängd av befolkningen har studerats och att personerna valdes med olika urvalssannolikheter. Vikterna minskar också bortfallsfel som uppkommer på grund av att de som valdes ut men inte deltog skiljer sig från de svarande när det gäller det som undersökningen handlar om. Vikterna beräknades med hjälp av registervariabler som har samband med svarsbenägenheten och viktiga målvariabler i studien.

Följande variabler användes för att beräkna kalibreringsvikter:

- kön
- utbildningsnivå (grundskola/gymnasium/eftergymnasial utbildning i mindre än 2 år/eftergymnasial utbildning i 2 år eller mer)
- åldersgrupp (16–19 år, 20–24 år, 25–39 år, 40–54 år, 55–69 år, 70–84 år)
- födelseland (inom Norden eller inte)
- inkomstgrupp (0–149 000, 150 000–299 000, 300 000– kronor per år)
- utbildningsinriktning (samhällsvetenskaplig, naturvetenskaplig, jord- och skogsbruk inklusive veterinärmedicin, hälsa och sjukvård, service och övriga)
- familjetyp (familj utan barn, familj med barn, ensamstående med barn, ensamstående utan barn)
- anställningsstatus (anställd, arbetsgivare eller företagsägare, annat)
- sysselsättning (arbetslös, anställd)

Varje person får en unik vikt. Kalibreringsvikterna används för alla beräkningar av andelar i befolkningen och i delar av befolkningen när grupper jämförs för att andelarna ska bli så lika de sanna värdena som möjligt. De ursprungliga vikterna gör att resultatet beräknas efter antalet personer i befolkningen. För signifikanstester använder vi relativa vikter som ger ett resultat som är beräknat för det antal personer som svarade i undersökningen. De relativa vikterna har värdena 0,0156–6,89 och effekten av olika vikter (UWE) är 2,15.

När vikterna används för hela urvalet förutom övertäckningen blir den viktade svarsfrekvensen 51,8 procent. Detta innebär att om vi hade gjort ett obundet slumpmässigt urval ur hela befolkningen hade svarsfrekvensen blivit drygt 50 procent. Svarsfrekvensen varierar mellan olika grupper i befolkningen, vilket visas i tabell 17. Skillnaden är signifikant förutom för kön, boende i tätort, förekomst av arbetslöshetsunderstöd och hemmavarande barn.

Tabell 17. Viktade svarsfrekvenser i olika befolkningsgrupper

Variabel	Kategorier	Viktad svarsfrekvens (%)
Kön^a	Man	50,8
	Kvinna	52,8
Ålder	20–24 år	44,1
	25–39 år	48,4
	40–54 år	50,5
	55–69 år	58,6
	70–84 år	53,1
Födelseland	Inom Norden	54,6
	Utanför Norden	36,4
Inkomst, tkr	0–149	43,7
	150–299	52,6
	300–	61,4
Civilstånd	Gift/registrerad partner	56,1
	Övriga	48,6
Utbildningsnivå	Grundskola	40,3
	Gymnasium	49,4
	Eftergymnasial, mindre än 2 år	60,3
	Eftergymnasial, 2 år eller mer	63,4
Bostadsort^a	Tätort	50,4
	Övrigt	52,7
Familjetyp	Familj utan barn	59,8
	Familj med barn	53,2
	Ensamstående med barn	46,7
	Ensamstående utan barn	46,6
Anställningsstatus	Anställd	54,3
	Arbetsgivare, företagsägare	53,1
	Annat	45,7
Arbetslöshets-ersättning^a	Ja	48,2
	Nej	51,9
Antal arbetslöshets-dagar	Mer än 100 (eller okänt)	40,1
	0–100	52,2
Socialbidrag, någon i familjen	Ja	33,2
	Nej	52,7
Ensamstående	Ja	46,6
	Nej	54,4
Barn i hushållet^a	Ja	51,9
	Nej	51,7

^a Ej signifikant skillnad

Kursiv stil markerar kategori med lägst svarsandel, **fet stil** markerar kategori med högst svarsandel

Svarsbenägenheten ökade med åldern, men minskade något bland de över 70 år. Det var större sannolikhet att någon som är född i Norden svarade i undersökningen än att någon född utanför Norden gjorde det. Längre utbildning innebar också högre svarsandel, och svarsandelarna ökade även med högre inkomst. Större andel personer som lever i parförhållande svarade jämfört med ensamstående. Svarsbenägenheten var större bland anställda jämfört med personer utan anställning. Andelen svarande var lägre bland de som fått arbetslöshetsunderstöd någon gång jämfört med de som inte fått arbetslöshetsunderstöd. Bland dem som varit arbetslösa i mer än 100 dagar var andelen svaranden lägre än bland de som varit arbetslösa i mindre än 100 dagar. Personer i hushåll som fått socialbidrag deltog i lägre utsträckning i undersökningen jämfört med personer i hushåll som inte fått socialbidrag.

Referenser

1. Statens folkhälsoinstitut. (2010). Spel om pengar och spelproblem i Sverige 2008/2009. Huvudresultat från Swelogs befolkningsstudie. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
2. Wynne, H. (2003). Introducing the Canadian problem gambling index. Edmonton, AB: Wynne Resources.
3. Meyer, G., Fiebig, M., Häfeli, J., & Mörsen, C. (2011). Development of an assessment tool to evaluate the risk potential of different gambling types. *International Gambling Studies*, 11(2), 221-236.
4. Kessler, R. C. et al. (2010). Screening for serious mental illness in the general population with the K6 screening scale: results from the WHO World Mental Health (WMH) survey initiative. *International journal of methods in psychiatric research*, 19(0 1), 4.
5. Saunders, J. B., Aasland, O. G., Babor, T. F., De la Fuente, J. R., & Grant, M. (1993). Development of the alcohol use disorders identification test (AUDIT): WHO collaborative project on early detection of persons with harmful alcohol consumption-II. *Addiction*, 88(6), 791-804.

Bilaga

Översikt över frågeområden och frågor i enkäten

Frågeområde	Frågenummer (telefonintervju)	Vem fick frågan?	Beskrivning
A. Spelvanor, övergripande	A1a–A8b	Alla	Spel under senaste 12 månaderna respektive tidigare i livet. 8 olika spelformer: hästar; bingo; nummerspel; sportspel och vadslagning; lotterier; spelautomater; poker; kasinospel. Svaren användes för filter senare i intervjun
	B11a–B13b	De som spelat på hästar någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av spel på hästar av olika slag på travbana, i butik, online hos olika aktörer etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B14a–B16b	De som spelat bingo någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av spel på bingo av olika slag i bingohall, online hos olika aktörer etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B17a–B19b	De som spelat på lotto eller annat nummerspel någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av spel på lotto, Keno eller annat nummerspel i butik, online hos olika aktörer etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B20a–B22b	De som satsat pengar på sportspel eller vadslagning någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av spel på sportspel eller vadslagning i butik, online hos olika aktörer etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B23a–B25b	De som köpt lotter någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av spel på olika typer av lotterier i butik, online hos olika aktörer etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B26a–B28b	De som spelat på spelautomater någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av spel på olika typer av på olika typer av spelautomater på Casino Cosmopol, på restauranger, online hos olika aktörer etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B29a–B31b	De som spelat poker någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av olika slags pokerspel på Casino Cosmopol, på klubbar, online hos olika aktörer etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B32a–B34b	De som spelat kasinospel någon gång under de senaste 12 månaderna	Frekvens av spel på roulett, black-jack, tämningsspel m.fl. på Casino Cosmopol, restaurang, online etc. under de senaste 12 månaderna samt timmar och pengar spenderade under de senaste 30 dagarna
	B35a–c	Alla (telefon och webb)	Annat spel om pengar
B. Spelvanor mer i detalj	B36–B37	Ungdomar under 18 år	Tillgänglighet till spel online
	B38a–b	De som spelat om pengar under de senaste 12 månaderna	Största spelvinsten under senaste året
	B39a–g	De som spelat om pengar någon gång i livet	Speldebuten: vilken ålder, vilket spel, med vem

Frågeområde	Frågenummer (telefonintervju)	Vem fick frågan?	Beskrivning
C. Spelproblem	C40-C48	De som spelat om pengar under de senaste 12 månaderna	Problem Gambling Severity Index (PGSI): 9 frågor om spelbeteende och konsekvenser under de senaste 12 månaderna
	C49-C53	De som spelat om pengar någon gång i livet	NODS Clip2: 4 frågor om spelbeteende och konsekvenser under hela livet
	D108	Alla	Spelproblem hos någon i närheten
	D109	Alla	Funderat på att söka hjälp för egna spelproblem under de senaste 12 månaderna?
	D110	De som funderat på att söka hjälp för egna spelproblem under de senaste 12 månaderna	Sökte hjälp?
D. Övriga spelrelaterade frågor	D52-D65	De som spelat om pengar under de senaste 12 månaderna	Jonsson-Abbott Scale (JAS): Påståenden om spel, Likertskala
	D86	De som spelat om pengar under de senaste 12 månaderna och som är anställda, har företag eller studerar	Spel om pengar på arbetstid/skoltid
	D87	De som är anställda, har företag eller studerar (telefon och webb)	Hur vanligt det är att spela om pengar på arbetstid/skoltid där respondenten är verksam
E. Dator- och onlinespelande utan att spela om pengar	E66	Alla	Tv- och datorspel under de senaste 12 månaderna
	E67	De som spelat datorspel under de senaste 12 månaderna	De vanligaste spelen
	E68	Alla	Frågor om spel på kasinospel, bingo eller kortspel online utan att satsa pengar
	E69-E70	De som spelat på kasinospel, bingo eller kortspel online utan att satsa pengar under de senaste 12 månaderna	Spelplattform (sociala medier eller spelföretag)
	F71-F72	Alla	Allmän hälsa och lycka
F. Hälsa och trygghet	F73-F78	Alla	Kessler 6: 6 frågor om psykisk hälsa under de senaste 30 dagarna
	F79	Alla	Alkoholkonsumtion under de senaste 12 månaderna
	F80-F82	De som druckit alkohol någon gång under de senaste 12 månaderna	Hot om våld eller utsatt för våld
	F83-F84	Alla	Huvudsaklig sysselsättning under de senaste 12 månaderna
	G85	Alla	Bor ensam eller delar hushåll med någon
G. Demografi och livshändelser	G88	Alla	Hushållets sammansättning
	G89-G92	De som delar hushåll med någon	Livshändelser under de senaste 12 månaderna
	G93-G105	Alla	Öppen fråga för övriga synpunkter
H. Övrigt	G106-G107	Alla (telefon och webb)	
	H111	Alla	

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, 171 82 Solna Östersund Forskarens väg 3, 831 40 Östersund.
www.folkhalsomyndigheten.se